

Avrupa'da başarıyla uygulanan ekonomi-politikanın, bu dört ana unsurunun önemini reddetmek mümkün değildir.

Ifade etmek gerekirse, ekonomi politikanın bu dört önemli unsurunu (*organizasyon, liberalizm, himayecilik, millilik*) Osmanlı İmparatorluğu'na çok geç tavsiye edilmiştir. XIX. yüzyılın başlarında uygulanması gereken bu politikanın XX. yüzyıl başlarındaki Osmanlı şartlarında başarı şansı çok az idi. Zira, Osmanlı İmparatorluğu, dini, ırkı, milli ayrılıklar yüzünden parçalanma noktasına geldiği, Avrupa emperyalizminin azgınlaştığı ve kapitülasyonların iyice arttığı bir devirde tavsiye edilen bu politikayı uygulayamazdı. L.A. Fanous, bu konuda çok iyimserdir. Hatta, örnek olarak Alman İmparatorluğu'nu göstermekten geri kalmıyor. Halbuki, Alman ve Osmanlı İmparatorlukları arasında büyük farklar vardı. Alman devletleri arasında dil, ırk ve kültür birliği gibi önemli bir zemin vardı. Ayrıca ekonomik durumları gayet iyi idi. Dolayısıyla, Prusya etrafında ekonomik ve siyasi bütünleşme (entegration) pek zor olmamıştır. Bir kerre bu bütünleşme gerçekleştikten sonra dağılma, parçalanma imkanı çok zayıftı. Zira, Almanlık şuuru kendini tamamen göstermiştir. Osmanlı'da ise, bütünleştirici, birleştirici unsurlardan çok ayırıcı, parçalayıcı, yozlaştırıcı ve istismarcı unsurlar vardı. Bu bakımdan Alman modeli Osmanlı'ya uygun gelmeyebilirdi. Kanaatimize göre, L.A. Fanous, Alman modelinin Osmanlı'ya uyup uymadığını düşünmeden, öyle bir modelin imparatorlukta gerçekleşmesini arzu etmektedir.

L.A. Fanous'un, Cavit Bey'e tavsiyelerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun bütününe faydası olmadığı, fakat İttihat-Terakki yöneticilerini ve Türkçülük hareketini benimsemiş aydınları etkilediği muhakkaktır. İttihat-Terakki Fırkasının, 1914 yılında kapitülasyonları kaldırması, milli ekonomi politikasını uygulama teşebbüsleri, özel ve milli sermayeyi ve teşebbüsü teşvik etmesi gibi hareketleri layihadaki fikirlere paralel düşmektedir. Nihayet, Milli Mücadele'den sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin milli devlet, milli ekonomi politikalarında, lahiyadaki görüşlerden izler görmek mümkündür.

İZNİK SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİNİN İNŞA TARİHİ İLE BAĞDAŞMAYAN MİMARİ KURULUŞU ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Prof. Dr. Aptullah KURAN

Öndördüncü yüzyılın ilk yarısına tarihlenen en eski Osmanlı medreseleri, ikisi Bursa biri İznik'te bulunan Orhan Gâzi Medreseleri, Bursa Lale Şahin Paşa Medresesi ve Gâzi Süleyman Paşa'nın İzmit, Yenişehir ve İznik'te yaptırdığı üç medresedir. Bunlardan beşi yok olup gitmiş, yalnız Bursa Lale Şahin Paşa Medresesi ile İznik Süleyman Paşa Medresesi günümüze ulaşmıştır.

Bursa'daki birinci Orhan Gâzi Medresesi Kaleiçi'nde (Hişar Mahallesi) Orhan Gâzi Türbesinin yakınlarındaydı. Bir dersane ile on beş talebe odasından meydana geliyordu. 1855 depreminde yıkılmış, yenilenmediği için kaybolup gitmiştir.¹

Bursa'daki ikinci Orhan Gâzi Medresesi şehrin merkezindeki Orhan Gâzi Camii ile Belediye Binası arasında kalan sokağın köşesinde,² İznik Orhan Gâzi Medresesi Hayreddin Paşa Camii civarında,³ İzmit Süleyman Paşa Medresesi ise o şehirdeki Orhan Gâzi Camiinin doğusunda bulunuyordu.⁴ Üçünün de mimari kuruluşu konusunda bilgimiz olmadığı gibi nasıl ve ne zaman ortadan kalktıklarını söylemek imkânımız da yoktur.

Buna karşılık, Yenişehir Süleyman Paşa Medresesinin 1930'lu yıllarda yıktırıldığı ve Kayseriye Mahallesi hâlâ ayakta duran türbeye bitişik olduğu bilinmektedir.⁵ Eski bir fotoğrafa göre, bir dersane ve yirmi beş talebe odasından meydana gelen medresenin beden duvarları moloz taştan yapılmış, üstü kiremit çatıyla örtülmüştü.⁶

1 Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mi'ârisinin İlk Devri* (İstanbul 1966), s. 93-94.

2 A.y.

3 A.g.e., s. 172.

4 A.g.e., s. 158.

5 A.g.e., s. 207.

6 A.y.

Türk Kültürü Araştırmaları,
Yıl: XXVII / 1-2 (1989) Ankara, s. 175-184